

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 26 (1281) 29 ЧЭРВЕНЯ 2016 г.

Купалле крохыць па планеце

Ад каталіцкага Яна да праваслаўнага Івана святкуюць беларусы язычанскае Купалле

Рудабельская Купалле сабрала звыш 500 чалавек

Беларусы пра-
цягваюць святкаваць
стараёгтына народнае
свята Купалле. Пачатак
"купальскому марафону"
быў дадзены пад
Веткай 19 чэрвеня, пра-
цягнуты ў Менску каля
будынка Дзяржаруна га-
літаратурнага музея імя
Янкі Купалы 21 чэрве-
ня. У іншых месцах Бе-
ларусі гэтую папулярную
народную традыцыю
ушаноўваюць у розныя дні.

25 чэрвеня ў
рамках Рэспублікан-
скага фесту фальк-
лорнага мастацтва
прайшло "Рудабель-
ская купалле" ў Ак-
цябрскім раёне.
Больш за 500 чалавек
прыйшло ўдзел у
пляценні вянкоў,
святочным шэсці. На
возеры адбылася мі-
стэрскае купальскае
агню з удзелом усіх
творчых калектываў.
Паводле СМИ.

Купалле для дзетак у Гомелі

26 чэрвеня
Гомельская філія
Таварыства белару-
скай мовы зладзіла
Купалле для дзяцей.
Мерапрыемства
праводзілася ў ме-
жах нефармальных
адукатыўных гурт-
коў "Мова для дзя-
цей". Старшыня го-
мельской філіі ТБМ
Алеся Аўласевіч
распавядае пра сваю
ініцыятыву:

- Пытанне

пра тое, што ў Гомелі бракуе
дзіцячай нефармальнай адука-
цыі падымалася яшчэ ў 2014
годзе, калі маці, сябра ТБМ
Марыя Сідарэнка хацела ства-
рыць беларускамоўную групу
у садку. Дзіцячыя садкі не
хочуць, не могуць. Мы вядзём
перамовы і ўсё ж такі спадзя-
ёмся, што група ў Гомелі з'явіц-

ца, але пакуль яе няма, мы ства-
рылі нефармальную адука-
цыю. На гэта нас натхнілі ба-
цькі. Падчас мерапрыемства
дзеці разучылі аўтэнтычныя
купальскія песні, сплялі вянкі,
скакалі цераз імправізаваную
вогнішча і гулялі ў народную
гульню "Шуляк".

Беларускае Радыё Рацыя.

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

Купалле ў Залуках - падляшская традыцыя

Пусканне вянкоў па
рацэ Супрасль, пошуки
папараць-кветкі і канцэрты
народных калектываў - усё
гэта прайшло ў час "Купаль-
ночкі", якая адбылася з 25
на 26 чэрвеня ў Залуках на
Падляшшы. У гэту вёску
штогод прыезджаюць на
свята не толькі жыхары гмі-
ны Гарадок, але і людзі з
іншых куткоў ваяводства.

- Гэта ўжо трады-
цыя, - кажа дырэктар Гмін-
нага цэнтра культуры ў Га-
радку Юры Астапчук, -
Мы адзначаем "Купально-

РДЦРЯ

чку" у нашай гміне, і мяне
вельмі цешыць, што прыяз-
дае шмат калектываў з роз-
ных мясцовасцяў, якія пад-
трымліваюць гэтую трады-
цыю, звязаную з самым галоў-
ным у сэрцы, з любоўю. Сёння
можна шукаць папараць-кве-
тку - сваё каканне. У час "Купа-
льночкі" акрамя мясцовых калектываў "Калінка" і "Залука",
выступіў таксама вядомы на
Падляшшы калектыв "Хутар"
з Гарадка. Зоркай канцэрту
сталі "Прымакі".

Уля Шубзда,
Беларускае Радыё Рацыя.

Беларусы Чэхіі адсвятковалі Купалле

25 чэрвеня Беларусы Чэхіі святковалі
Купалле каля аднаго з вадаёмаў Прагі. Удзе-
льнічалі каля 70 чалавек, далучыліся таксама
мясцовыя рассейцы, украінцы, чехі ды італь-
янцы.

Ладзілі вогнішча, спявалі народныя ку-
пальскія песні, танчылі.

Асаблівай забавай для дзяцей сталі
гульні: гулялі у "Цяцерку", "Яваровых лю-
дзей", "Шуляка". Для дарослых арганізатары
прыгатавалі крупнік і верашчаку.

Фота Яўгенія Прадэль.

Непрафесіяналізм - реч небяспечная. Прачытаўшы артыкул Міколы Купавы "Разам адкрыем Беларускую школу" ("Народная Воля" за 17 траўня г.г.), я не ўстрыймася, каб не ўступіць у палеміку пра сенняшні беларускі буквар, бо кніга гэтая, мне здаецца, не абыякала кожнаму свядомаму беларусу. А мене тым больш яшчэ і як былому настаўніку сямігодкі, а пасля інспектару Маладзечанскага района і ўжо наўкуцу Акадэміі наўку.

Я цалкам згодны з высокай ацэнкай працы А. Клышикі як букарыста Лівонам Баршчэўскім у адным з ранейшых сёлетніх нумароў "Народнай Волі". Слушна і М. Купава адзначае "міжнародны ўзнагароды на выставах у краіне і за мяжой", якія атрымаў гэты "Буквар". Я дадаў бы сюды і яшчэ адну, якую прысуджала не пэўнае журы, а ўзнагароду "чытацьку".

Рэдакцыя газеты "Звязда" на заявршэнні 2000-га года як гісторычнага рубяжа звярнулася да чытачоў: якімі на ваш погляд высокамастацкім беларускім творамі пазначыліся апошнія дзесяцігоддзі? І сярод выдатных кніг - хоць як бы і не зусім дарэчы - бо пытанне тычылася мастацкай літаратуры, выплыў раптам падручнік - адзіны - "Буквар" Анатоля Клышикі. А з другога боку, не так і дзіўна, бо "Буквар", з яго тагачасным накладам - больш за паўтараста тысяч асобнікаў добра рабіў сваю справу.

І мене здаецца, тое, што у нас, напрклад, пашыралася замест калькі "Прыемнага апетыту!" жывое народнае слова "Смачна есці (снедаць і г.д.)!" ці "Добрай ночы!", "Дабранач!" замест "Спакойнай ночы!" не малая заслуга і "Буквара"...

М. Купаву зусім не кранае, што Клышикаў "Буквар" з першых старонак звяртаеца да першакласнікаў са Скарнавымі словамі аб любові да роднай зямлі.

Гэтыя Скарнавы слова не так даўно былі перекладзены на чытацы дзесяткі моваў. Але А. Клышика першым адкрыў імі свае беларускі, рускі і польскі буквары.

Называючы А. Клышику класікам букварысткі, М. Купава лічыць яго "Буквар" ужо ўчарапінім днём і дакараем: "па-ранейшаму тут шмат калек з расійскай мовы, прыкладам: *рама, шала, верталёт, жмурукі* і г.д."

Калі ў слова *шалаши* сапраўды ёсьць дублет будан, то чаму А. Клышика не мае права ўжыць слова *шалаши*, якое ўжывалі і Максім Танк, і Пятрусь Броўка, і многія-многія іншыя насы пісменнікі? А ці не чытаў М. Купава апавяданне Уладзіміра Каараткевіча, як знарок, пад назнаваю "У шалаши"?

Шаноўны М. Купава! Звярніцеся да М. Фасмера. У "Этимологическом словаре русского языка" ён патлумачыць: цюркізм. І ці мне трэба тут прыводзіць адпаведнікі з турецкай ды азербайджанскай мовай?

Не варта баяцца русізаў, дзе іх няма!

А ў "Буквар" *шалаши*

трапіў, мажліва, і з-за сваёй складовай будовы. А, можа, і з-за гульні. Гэта слова можна чытаць як злева направа, так і справа - налева. На стар. 90-й "Буквара" якраз так будучы чытацца слова: *Піліп, Патап і г.д.*

А якія дублеты ў слову *рама, жмурукі* (ёсць жа і дзеяслоў *жмурыца*)? А, можа, М. Купава замест слова *верталёт* надумай выцягнуць з даўніны *гелікоптэр*. Дык яго напісаць не проста. А зверыцца? Дык гэтага слова нават у тоўстым "Беларускім арфаграфічным слоўніку" (Пад рэдакцыяй А.А. Лукашанца. Мінск, "Беларуская наўка", 2009) не знойдзе.

Або. Кажучы, што на малюнку ў "Буквары" Ф. Скарыны паставлена не на тым месцы, М. Купава піша: *не на той "асноведзі"*. Што за "асноведзі"? Што за *купавізм*? Ці не такім "купавізмам" хоча ён замяніць зразумельна для шасцігодкаў *раму, жмурукі, верталёт*?

Прачытаўшы ў "Буквары": *"Наваградак - першая сталіца магутнай стараежытнай дзяржавы"*, М. Купава тут жа ўсклікае: "А якой дзяржавы, як яна звалася?"

М. Купаву хочацца ўбачыцца назыву "Вялікае Княства Літоўскае"? Тады ў шасцігодкаў узінке неразуменне: чаму *Літоўскае*?

Сёння на першым часе для шасцігадавага дзіцяці добра ведаць, што была *"магутнай стараежытнай дзяржава"*, і Наваградак быў яе сталіцай.

Была ж у пэўных выданнях Клышикавага "Буквара" і тлумачальна-апісальная называ: *сталіца "Беларуска-літоўскай дзяржавы"*, але яна імгненнем зікла з "Буквара".

М. Купаву абурае (прыводжу доўгую цытату з яго артыкула): *"Дадзена выява Наваградскага замка і - "Так нараджалася Беларусь"...* Знаў жа - як *"так"?* На руінах Наваградскага замка ці што? Такое, лічу, недапушчальна".

Але М. Купава як бы знарок не бачыць, што пад назнаваю *"Так нараджалася Беларусь"* перш ідзе скразны - праз усю старонку - малюнак Палацка і адпаведнікі радкі да яго.

А пад ім ужо два меншыя малюнкі - руіны Наваградскага замка і побач з ім выгляд найбліжэйшага да Наваградка Мірскага замка, ужо адноўленага. І подпіс: *"А якія замкі будавалі насы прадзеды! Вось замак у Міры"*.

І бачачы выгляд высокіх руін, і шасцігадавае дзіцяці пэўні ж дамалое ў сваім уяўленні колішнюю веліч замка, звязаўшы сэнняшніе і дадуніе. Бо што ж можна паказаць цяпер ад старадаўніга Наваградка?

Мяне вельмі турбую галоўнае - М. Купава не бачыць асноўнага - прынцыпавой розніцы "Буквара" А. Клышикі як

буквара. У прыватнасці, ад іншых буквароў, якія пачынаюць вывучэнне літар з галосных і чытанне складоў з прыстайлена да адной звычайнай розных галосных, напрыклад: *м - ма, мо, му і г.д.*) Як марудна засвойваецца такое чытанне складоў першакласнікам! Як цяжка дзесяцам! Я гэта неадназрова назіраў сам.

Зусім іншае, прапанаванае А. Клышикам: вывучэнне перш літар звычайніх (спачатку ідуць дзесяць частотных з іх), а тады ўжо літары галосных. Як лёгка тады засвойваецца чытанне складоў!

Вось слупок звычайніх. Настаўнік прыстаўляе літару *a* і чытае разам з вучнямі: *ма, на, са...* - праз тры-чатары склады ён прымоўкае, а вучні і далей самі лёгка дачытаюць наступныя, не зауважаючи, што настаўнік прымоўкі.

Дзяякуючы такой методыцы, такому спосабу навучання чытанню дзесяцам хутка адкрываецца шлях да тэксту. Колькі адрэзу складуць гэтыя 10 складоў розных слоў: *мама, тата, наша, Маша, Даша, Саша, Паша і г.д.* Аж 25 слоў у вашым распаряджэнні!

Ды варты згадаць і таёк: з гісторыі адкрыцця пісьма добра вядома, што гукавое пісьмо спярша пачыналася з фіксациі толькі звычайніх. Но яны акурат апора слова.

І яшчэ. У "Буквары" грунтоўна адпраўваецца падзел слова на склады, паслядоўнасць іх на слове. Але не ўбачыш ніводнага тэксту, дзе слова рыскамі дзяліліся б на склады. Вучань павінен прывучацца адрэзу бачыць і чытаць слова цэласна. Такое перакананне А. Клышикі.

А ці ж не даводзілася вам бачыць не толькі букварныя слова, а нават цэлія кніжачкі, скажам, казак, дзе кожнае слова знявечана рыскамі?! Дзіцяць прывучаюць чытаць па складах, каб пасля яму даводзілася адчуввачца ад тэкста. Чытаць слова адрэзу бачыць і чытаць слова цэласна. Таке даволі не праista.

Я сам быў сведкам, калі ўнучку маіх знаёмых у гімназіі прымушалі чытаць слова толькі па складах, хоць яна ўжо самастойна вымаўляла слова цэласна, чытаючи вершы і казкі.

Я не буду больш спыняцца на спецыфічных праблемах навучання грамаце. Хто цікавіцца, няхай зверненца да Клышикавай метадычкі "Буквар: старонкі і ўрокі". А спыняўся, каб паказаць, што буквар не прости якая чытанка-малівка. Бо апошнім часам бачу выданні, дзе ідуць літары, малюнкі ды асобныя слова - аб сапраўдай навуцы чытання няма і гаворкі. І як вучыць чытаць, напрыклад, збегу звычайніх на канцы слова, у сэрэдзіне слова, на пачатку?

Звяртае на сябе багатая маліўнічая беларуская мова "Буквара". Яна жыве ва ўсіх разнастайных тэкстах - у вершаваных двухрадкоўях і чытачырохрадкоўях, у жартах, загад-

ках, прыказках, народных прыкметах, языкаломнках, добра адкладаючыся ў памяці дзіцяці. А колькі рэбусаў!

На стар. 116 - верш "Ветлівасць" і "Ласкавыя слоўы" - дўгія радкі пяшчоты да маці: *мама, мамка, мамачка, матуленька, матулечка, матуля, матулька*. Гэтак жа да таты, да бабулі, да дзеда.

На стар. 114 ёсць для шасцігадовак і маленкі ўрок этымалогіі: "Пяро і аловак" (дзяячынка пытается ў дзеда пра назывы, а ён тлумачыць: даўней пісалі гусіным пяром і алавяною палачкаю). І задае ёй (а разам і ўсюм першакласніцтву), каб здагадаліся: "адкуль пайшла назва "оловак"?

На стар. 86 "Буквар" дае пары слоў - дрэва і лес: *дуб - дуброва, елка - ельнік, хвоя - хвойнік, асіна - асіннік*, а на стар. 87 - іншыя новыя адпаведнікі: *соль - сольніца, цукар - цукарніца, цукерка - цукерніца*.

У "Буквары" добрае пачатковое знаёмства і з сіноніміка пад называю "Словы - браты". Вось, скажам, назоўнікі: "Адзенне, вонратка, убранне" (стар. 107), "пісьмо, ліст" (стар. 124), дзеясловы: "спачуваць, спагадаць, шкадаваць" (стар. 97), "бяжыць, імчыцца, нясецца" (стар. 118) і г.д.

Або з антонімамі (вядома, без ужывання гэтага слова мовазнаўчага тэрміна). На стар. 67 ідзе радок-узор: "Новы - стары" і пад ім слупком пасталі наступнія прыметнікі: *малы, дужы, сіры, гарачы, малады, чакаючы ад вучня, каб ён падставіў патрэбнае слова*.

Закладваючы ў "Буквары" і пачатковыя веды па арфаграфії.

У падручніку паўстае сапраўдны быт школьнікаў. Тут і гульні: дома яны гуляюць "У кате і мышку" (стар. 69), "У жмуркі" (стар. 74), на дварэ - у "Хованкі" (стар. 78), за буйляющаца са скакалкаю (стар. 90). Не забыты і футбол!

Вельмі натуральна для Беларусі, з яе багаццем рэк, гэтая наяўнасць у "Буквары" малюнкай і назваю ракы

"Буквар" знаёміць дзіцяцей з грыбамі: *баравікі, лісічкі, рыжыкі*, з ягадамі: *суніцамі, клубніцамі, чарніцамі, бруніцамі*.

Прыгожа паўстае ў "Буквары" птушыны свет з многіх вершаў. Тут і твор даўнія пастаў Алеся Гурло "Нашы птушкі" і пудоўныя вершы: А. Вялігіна "Снегіры", Д. Бічэль "Курапатка", М. Лужаніна "Галубы" і інш.

А колькі зляцелася перад гэтым птушак у вершаваным чатырохрадкоў на літару *г* (стар. 52): *галка, голуб, грак, груган* ды яшчэ да іх падбяг, якіх сваякі, і *гусак*.

Карысны і пазнавальны матрыцял "У каго якая хата?" (стар. 56): у сабакі - будка; чмелікі зашыліся ў мох,

там іх хата; варона і сарока сядзяць у гнёздах; а ў лісі - нара. А ўнізе стафонкі на малюнку шпакоўня, вулей, хлеб і пытанне: "А тут што? Хто тут?"

А. Клышика адначасова руціща і пра шырокі досвед дзіцяці.

У тэксле "Хто які голас падае" (стар. 84) заявілі пра сябе "птушыны" дзеясловы: "каркае, буркуе". І тут жа пытанне: "А раза адкажы: хто з птушак кукуе, курыкае, куракае?" і на малюнку ўнізе - сава, зязюля, журавель.

Ці вось малюнак на апазнаванне птушак "Чы гэта нос?" (стар. 80), дзе пададзены адметныя дзюбобы бусла, варны, гусі, папугая, а збоку на маляваны самі птушки.

У тэксле "У каго хто?" (стар. 100) падаеца птушыны малеч: "У курыцы - кураняты. У гусі - гусяняты. У качкі - качаняты".

Цікава пададзена тэма: "Як хто спіць?" і шмат чаго іншага. Чым не маленъкай энцыклапедыі жывёльнага свету для шасцігодак?

Хоцец астронамічны звестка? Калі ласка! На стар. 105 - "Зменлівы месяц". Дзяячынка стаіць пры акне і глядзіць на месяц

Але я хачу асабліва падкрэсліць, што ўесь пазнаваўчы матэрыял не ідзе сам па сабе, а якраз як букварны, які вучыць грамаце. У гэтым канкрэтным выпадку сабраліся танцаваць хлопчыкі і дзяўчынкі з двухскладовым імёнамі на канцавую галосуну **я**. Для адпраўкі імгненнага цэласнага ўспрынніці і чытання слоў пры "Лявонісе" імёны пасталі ў слупок (з канцавым **я**): **Яня, Аня, Маня, Ваня, Фаня, Таня і г.д.**

А ўвогуле "Буквар". А. Клышикі са сваімі цікавымі разнастайнымі шматжаранымі тэкстамі добра вучыць дзяцей этыкету, быць дружалюбнымі, працавітымі. І зноў жа, здаецца, так і просяцца многія тэксты, каб называў іх, як, скажам, "Дзесьць памагатых" ці казка "Воўк-гультай"...

... Расстаючыся з ляташнімі шасцігодкамі, а ўжо сёлетнімі сямігодкамі, "Буквар" не забывае напомніць ім пра часопіс "Вясёлку", газету "Раніца".

А цяпер перагартайма замежныхи буквары. Вядома ж, не патрэбна польскому буквару ўтварваць малога паляка гаварыць па-польску, гэтак жа як нямецкаму буквару - малога немца гаварыць па-немецку, як і французскому буквару... І г.д., і г.д. Але ці ёсць у польскім буквары старонкі, прысвечаныя Адаму Міцкевічу Юліушу Славацкаму, а ў нямецкім - Гётэ? У іх адна найпершая задача - навучыць чытаць.

Анатоль Клышик зрабіў з "Буквара" нібы маленьку зймальнную энцыклапедыю, а што да методыкі навучання грамаце - паслухайце суседа-букаразнаўцу. У маскоўскім выдавецтве не так даўно выйшла кніга Валерыя Марусяка "Учим ребенка читать. Как? Когда? Зачем?" Аўтар кнігі адзначае: "Буквар" Анатоля Канстанцінавіча Клышикі ў метадычным плане дзіўны і ўнікальны. **Магу суворджаць гэта з поўнай адказнасцю, паколькі нічога падобнага я не знайшоў у больш чым трохтычинай калекцыі Юрыса Цыбулса (рыжскага калекцыяна). Ёсьць буквары, якія нераўніходзяць "Буквар" Клышикі ў афармленчых адносінах, але ніводзін не парадаеца з яго метадычнай працяроўкай!** Так што і сёня праца А. Клышикі высока ацэньваецца нават за межамі Беларусі, што і заканамерна.

Я, можа, з заўшнім падрабязнасцю спыняўся тут на некаторых букварных страницах, але мне хачелася паказаць, які надзённы сэнняшні "Буквар" А. Клышикі з яго накіраванасцю ў заўтрашні дзень (насуперак Купаваму вярзинню).

Нам трэба рупіцца аб іншым. Паглядзіце, на колькі старонак скараціўся беларускі "Буквар", а значыць, колькі выдатных твораў не дайшло ў школе да шасцігодак. Зменшыўся і яго наклад.

Вельмі хвалюе таксама, што змяншаецца колькасць беларускамоўных школ і дзяцей, якія вучыца на роднай, беларускай мове.

Вячаслаў Чамярыцкі, кандыдат філалагічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэмii Беларусі.

ЧАРГОВАЕ БЫКАЎСКАЕ СВЯТА Ў БЫЧКАХ

19 чэрвеня, у нядзелю, на малой радзіме Васіля Быкава ў вёсцы Бычкі Ушацкага раёна адбыліся чарговыя Літаратурныя сустэречы, зладжаныя Віцебскай абласной арганізацыяй ТБМ пры падтрымцы грамадскага аўяднання Рух "За свабоду". Падобныя творчыя спатканні, прымеркаваны да дня нараджэння народнага пісьменніка-земляка, даўно ўжо сталі своеасаблівай візітнай карткай рады Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ.

Вядоўца імпрэзы намеснік старшыні Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ Алеана Сакалова прыпанаўала ўсім прысутнымі паўдзельні-

рускай службы радыё "Свабода" Аляксандар Лукашук, публіцыст і пісьменнік Сяргей Абламейка, віцебскія літаратары Уладзімір Папковіч, Міхась Міранович, Кацусь Севярынец. Паэт і бард з Бешанковіча Георгій Станкевіч выкануў дзве свае песні ў гонар Быкава.

Вядоўца імпрэзы намеснік старшыні Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ Алеана Сакалова прыпанаўала ўсім прысутнымі паўдзельні-

нагадаў прысутным, што рэальная пакуль няма на Віцебшчыне належнага ўшанавання памяці ні Быкава, ні Бураўкіна, ні Барадуліна. Но па-ранейшаму мы чуем толькі абяцанні ці дэкларацыі пра намеры, а не фактычнае ажыццяўленне плаану. Іосіф Адамавіч заклікаў таксама ўсіх прыхільнікаў беларускага слова годна адзначыць юбілейныя даты пісьменніка-земляка - Сяргея Законікава, Анатолія Вярцінскага, Генадзя Бураўкіна, падзяляўся інфор-

На традыцыйнай перад выездам у Бычкі сабры таварыства, кіраўнікі абласной рады, прадстаўнікі грамадскасці ўсклалі кветкі да Мемарыяльнай дошкі Васілю Быкаву на будынку, дзе ён вучыўся яшчэ ў даваенных перыяд.

Надвор'е ў гэты дзень, калі таксама праваслаўнымі адзначалася свята Тройцы, было цёплае, лагоднае, сонечнае. Такім жа пазітыўным атрымалася і ўсё мерарыемства.

На пачатку да прысутных звязрнёўся старшыня Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ Юрэй Бабіч, які падкрэсліў важнасць Быкаўскіх літаратурных сустэреч, бо гэта пляцоўка, дзе не толькі ўшаноўваецца памяць славутага творца і вялікага патрыёта Башкайшчыны, але і месца творчыні і грамадскіх дыскусій, месца дыялогу ў самым шырокім сэнсе гэтага слова.

А непасрэдна літаратурна-мастацкую частку імпрэзы адкрыў старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Барыс Пятровіч, які акцэнтаваў увагу на ролі Быкава не толькі ў беларускай, але і, увогуле, у сучаснай літаратуре.

Свайм ўспамінамі пра славутага пісьменніка падзяліўся Уладзімір Някляеў, Уладзімір Арлоў, кіраўнік Бела-

цяць у віктарыне, прысвечанай творчасці Васіля Быкава. Пытанні не былі такімі ўжо простымі і насамрэч патрабавалі добра гаўдання празаічнай спадчыны пісьменніка. Наибольш дасведчанымі аказаліся мастак Алеесь Марачкін і Мар'ян Місевіч - добра вядомы сябры ТБМ з Падсвілля, што на Глыбоцкім. Яны і атрымалі ў якасці прыза новыя выданні Уладзіміра Арлова і Сяргея Абламейкі з аўтографамі аўтараў.

Постаць Васіля Быкава ў нашай свядомасці непарыўна звязана з імёнамі яго сябру і калегаў па пісьменніцкім рамяштве - Рыгора Барадуліна і Генадзя Бураўкіна. Можна сказаць, што іх жыццёвяя і творчыя дарогі цесна пераплетеяны, зітаваныя. І гэта важная дзяцальнасць была цудоўна паказаная ў літаратурна-мастацкай кампазіцыі "Тры волаты - трывячы", якую прадставілі прысутным троі надзвычай прыгожыя дзяўчыны - Вера Гамбіцкая, Вольга Сянікова і Любовь Глазман. Тут гучалі і вершаваныя радкі, і ўспаміны, і некаторыя новыя факты.

Робячы своеасаблівае падсумаванне літаратурна-мастацкай часткі імпрэзы, ганарыў старшыня Віцебскай абласной рады Іосіф Навумчык.

Амбяркоўваючы зладжаную імпрэзу, сабры абласной рады ўжо цяпер уносилі свае прановы наконт арганізацыі Літаратурных сустэреч у наступных годзе. І такі сур'ёзны падыход да справы дае ўпэўненасць, што і чаргове свята будзе належным чынам падрыхтавана і праведзена.

А сёлетнія Літаратурныя сустэречы атрымаліся са спрайдамі запамінальнымі! Карыстаючыся магчымасцю, хадзелася з выказаць падзяку кіраўніцтву Ушацкага раённага выканаўчага камітэта за спрыянне ў правядзенні імпрэзы.

Юрась Бабіч,
старшыня Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ.

Быкаў - гэта сумленне

20 чэрвеня ў Міністэрстве замежных спраў Рэспублікі Беларусь адкрылася выставка Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры "Васіль Быкаў. Доўгая Дарога дадому...",

кніг, малюнкі Васіля Быкава. Дырэктарка Беларускага дзяржаўнага музея беларускай літаратуры Лідзія Макарэвіч распавіла, што ў 1994 годзе, у год свайго 70-годдзя, Васіль Быкаў перадаў у фонды музея ўнікальную калекцыю сваіх матэрыялаў.

- Гэта былі рукапісы, фотаздымкі, кнігі на замежных мовах, кнігі з аўтографамі, асабістыя рэчы. І мы да 70-годдзя з дня нараджэння пісьменніка рыхтавалі выставу. Адна з галоўных тэм на той выставе гучала так: "Голос Быкава чуе ўесь белы свет". У аснове гэтай выставы - кніга "Доўгая дарога дадому". Але каб выставка мела большы рэзансан, мы да ёй дадалі вельмі шмат здымкаў Вялікай Айчыннай вайны, мы павінны падрыхтавацца да будучыні. Я глыбока ўпэўнена, што ўся творчасць Васіля Быкава была дзеля будучыні Беларусі. Нам трэба было зразумець, што з намі адбывалася, мы павінны быті даць зразумець іншым народам свету, якім быў ўнёск Беларусі ў агульную вялікую перамогу і, увогуле, у чалавечую цывілізацыю, каб разам будаваць новую будучыню Беларусі. Сёння ўжо гаварылі, што Васіль Быкаў заўсёды казаў пра

- На маю думку, прадаўду перагледзець немагчыма. Прадаўду таму і прадаўда, што заўсёды застаецца такой, якой яна стала вядомая людзям. Але прадаўду мы павінны пераасэнсоўваць, мы павінны таксама, памятаючы аб tym, што з намі адбывалася, памятаючы аб ахвярах Вялікай Айчыннай вайны, мы павінны падрыхтавацца да будучыні. Я глыбока ўпэўнена, што ѿся творчасць Васіля Быкава была дзеля будучыні Беларусі. Нам трэба было зразумець, што з намі адбывалася, мы павінны быті даць зразумець іншым народам свету, якім быў ўнёск Беларусі ў агульную вялікую перамогу і, увогуле, у чалавечую цывілізацыю, каб разам будаваць новую будучыню Беларусі. Сёння ўжо гаварылі, што Васіль Быкаў заўсёды казаў пра

На здымках, прадстаўленых на выставе - бацькі пісьменніка, ягоная сям'я, сабры і паплечнікі Быкава: Алеесь Адамовіч, Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін, Сяргей Зан

коннікаў, Андрэй Вазнясенскі. Ёсьць некалькі здымкаў і з супрацоўнікамі Рады Свабоды, зроблены ў 2003 годзе ў Празе: з дыректарам Беларускай службы Свабоды Аляксандрам Лукашуком, з супрацоўнікамі і сабрами Быкава Сяргеем Навумчыкам і старшынёй Рады БНР Іванкай Сурвілай. Ёсьць здымак 2002 года з цяперашнім лаўрэатам Нобелеўскай прэмii Святланай Алецкіевіч.

На адкрыцці выставы прысутнічала шмат замежных дыпламатаў - кіраўніца падрыхтавання Еўразіі ў Беларусі Андрэя Віктарына, амбасадары Германіі, Вялікай Брытаніі, Балгарыі, Ірака, Лівіі, Палестыны, Сырыі, Кіргізстана, Туркменістана, ААЭ ды іншых краін.

Радыё Свабода.

Вішуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў ліпені

Адамчык Надзея Іванаўна
Амбразевіч Людміла Мікал.
Амяльковіч Віталь Леанідавіч
Амяльковіч Павел Анатол.
Аніскевіч Ганна Уладзіміраўна
Арбузаў Анатоль Цімафеевіч
Арэшка Вераніка Вечаслав.
Аўдзейчык Ілля Анатольевіч
Аўласевіч Алеся Дзянісаўна
Аўсей Аляксандар
Бабенка Сяргей
Бабчанок Марына Сяргеевна
Балашкі Алег
Баран Аляксандар
Бараноўскі Ігар Віктаравіч
Барболін Васіль Васільевіч
Бармута Юлія Уладзіміраўна
Бацілава Надзея Мікалаеўна
Бацян Пётр Дзмітрыевіч
Белан Наталля
Белы Іван Юр'евіч
Бельская Святлана
Блізнюк Аляксандар Аляксан.
Богдан Вадзім Міхайлавіч
Бразгуноў Алеся Уладзімір.
Бубешка Уладзімір
Бумажэнка Я. М.
Буцко Павел Анісімавіч
Быстрыкі Арцём Аляксандр.
Бязрукая Маргарыта Юр'еўна
Варачаева Анастасія Андр.
Васечка Іван Уладзіміравіч
Ваўчок Аляксандар
Верамоўскі Аляксей Мікал.
Вячорка Вінцук Рыгоравіч
Гайко Сяржук Анатольевіч
Галавань Алеся
Галай Аркадзь Апанасавіч
Ганчароў Мікалай Паўлавіч
Гаўрыленка Вольга
Герасімовіч Казімір Станісл.
Гікс Станіслаў Анатольевіч
Гіркін Сяргей Уладзіміравіч
Глазко Дзмітры Мікалаеўіч
Гніткоў Валеры
Гольшаў Павел Сяргеевіч
Гоўша Ларыса Аляксандраўна
Грузноў Валеры Іосіфавіч
Грынко М.У.
Гулевіч Пётр Фёдаравіч
Гуркоў Сяргей Мікалаеўіч
Дабравольская Наталля Mix.
Данілава Таццяна
Даніловіч Мар'яна
Даўмонтавіч Іван Уладзімір.
Дзяргачоў Аляксандар Март.
Дзянісаў Гальляш
Дзяржаўцаў Ян Аляксеевіч
Дзяшук Юры Вікторавіч
Догіль Андрэй Алегавіч
Дрожынава Іна Аркадзеўна
Ермакова Святлана Сяргеевна
Ермалёнак Вітольд Антонавіч
Ермаловіч Святлана
Жмачынскі Аляксандар Вікт.
Жук Марына Мікалаеўна
Жыгальская Вольга Анатол.
Завальнюк Уладзіслаў Мац.
Залацілін Аляксандар Валер'ев.
Звераў Юры
Звонік Святлана
Згурская Ганна
Здановіч Іван Юльянінавіч
Зелянкевіч Наталля
Знавец Павел Кірылавіч
Зылева Святлана Васільевіна
Ільніч Наталля Валянцінаўна
Ішчанка Кацярына Сяргеевна
Каваленак Л. П.
Казакоў Ігар Яўгенавіч
Казлова Алена
Казлова Святлана Мікалаеўна
Казляк Любоў
Калеева Вераніка Уладзімір.
Кальцова Зінаіда Іванаўна
Камароў Васіль Васільевіч

Карабач Віталь Віктаравіч
Караікін Андрэй Анатольевіч
Кардаш Наталля Аляксандар.
Кароткі Мікалай Мікітавіч
Карп Алена Аляксандраўна
Картавенка Галіна Пястроўна
Карчэўскі Анатоль
Касяк Кастьс Сяргеевіч
Кітурка Ірына Фёдараўна
Кобер Таіса
Копаць Алег Міхайлавіч
Корзун Валянціна
Коцікай Ян
Краснэўскі Віталь Сяргеевіч
Красноўскі Аляксандар Віктар.
Краўчанка Сяргей Канстанц.
Краўчук Маргарыта Дзміт.
Крываручанка Ігар Мікал.
Крывашэў Зміцер Сяргеевіч
Крывёнак Міхаіл Фадзееўіч
Крэнт Зміцер
Ксянзоў Кірыл Уладзіміравіч
Кузнякоў Ігар Мікалаеўіч
Кузьміч Алег Андрэевіч
Кулаг Жанна Язэпаўна
Кульбідзе Дзмітры Сяргеевіч
Кульбіцкі Пястро С.
Кундас Ганна
Кухарчык Пётр Андрэевіч
Лабадзенка Глеб Паўлавіч
Лагутаў Віталь
Лажкова Наталля
Лапановіч Андрэй Васільевіч
Лапкоўскі Алег Мікалаеўіч
Лаўнікевіч Дзяніс Эдуардавіч
Лесавы Кірыл
Лецягіа Ігар
Ліннік Міхайл Аляксандравіч
Ліннік Сяргей Мікалаеўіч
Літвіненка Аляксандар
Лукін Ілля Міхайлавіч
Лява Арцём
Лявіцкі Антон Мікалаеўіч
Ляўчук Вольга Васільевіна
Ляўчук Леанід Аляксандравіч
Макарыч Максім Міхайлавіч
Макоўская Алена Паўлаўна
Максімава Кацярына
Максуц Надзея Віктараўна
Маоклы Дзяніс Ігараўіч
Мароз Наталля Алегаўна
Марчанка Пётр Георгіевіч
Машанскі Аляксандар Іванавіч
Машынскія Ірына Антонаўна
Мікалаеўская Анастасія Іван.
Місарэвіч Таццяна Іванаўна
Місюц Уладзімір Мікалаеўіч
Місюкін Ілья Вітальевіч
Цітко Валянцін Уладзіміравіч
Ціцянкова Галіна
Цішкевіч Вольга Іосіфаўна
Цішко Валянцін Уладзіміравіч
Цыганкоў Генадзь Васільевіч
Цюшкевіч Сяргей Анатольев.
Чапля Данута
Чарнышоў Алеся Ігараўіч
Чарткоў Мікола Алегавіч
Чувахова Алена Уладзіміраўна
Чыгір Клаудзія Сцяпанаўна
Чысцякоў Аляксей Уладзімір.
Шалупенка Васіль Іванавіч
Шапуцька Ганна Віктараўна
Шарашовец Аляксандар Мік.
Шафаловіч Аляксандар Пятр.
Шкотка Анастасія Эдуардаўна
Шрубейка Іаланта Антонаўна
Шумскі Ягор Аляксандравіч
Шусцікі Тадэвуш Вікторавіч
Шымірка Анатоль
Шынкевіч Уладзімір Мікал.
Шыпакін Аляксандра Генадз.
Шычко Святлана Вечаслав.
Шэравера Руслан Уладзімір.
Юран Антон
Ярмак Аляксандар Аляксандр.
Яскін Андрэй Алегавіч
Прыбыткова Святлана

Дзякуем Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
220034, г. Мінск, вул. Румянцава, 13, тэл/факс 284-85-11.
Р/р № 30157412330011 у ЦБП № 539ААТ "Белінвестбанку" г. Мінска, код 739.

23 чэрвеня 2016 г. №61

Старшыні Федэрацыі
прафсаюзаў Беларусі
Сп. М.С. Орда
220126, Мінск
пр. Пераможцаў, 21

СПРАВАЗДАЧА

На падставе дагавора дабрачыннай (спонсарскай) дапамогі, заключанага на падставе Пастановы выканкама Савета федэрацыі прафсаюзаў Беларусі ад 19.05.2016 № 51, Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" атрымала ад Федэрацыі Прафсаюзаў Беларусі грашовыя сродкі ў памеры 3750000 (тры мільёны семсот пяцьдзесят тысяч) беларускіх рублёў.

У адпаведнасці з дагаворам грашовыя сродкі былі выкарыстаныя на падпіску шэрагу цэнтральных раённых бібліятэк краіны, музеяў, гімназій і школ горада Мінска, а таксама ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" на беларускамоўным перыядычным выданні Рэспублікі Беларусь. У дадатку №1 да справаздачы абазначаны суб'екты падпісі і грашовыя суммы.

Да справаздачы дадаюцца копіі плацёжных дакументаў на дзвюх старонках.
Старшыня ТБМ Алег Трусаў.

Дадатак да справаздачы ад 23.06.2016 №1

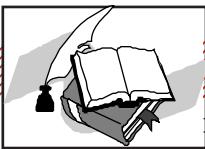
№	Суб'ект падпісі	Тэрмін падпісі	Сума
1	ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны" ("Беларускі час", "Звязда", "ЛіМ")	6 месяцаў	1905000 руб.
2	Цэнтральная раённая бібліятэка г. Ляхавічы	6 месяцаў	68400 руб.
3	Нацыянальны гісторыка-культурны музей-запаведнік "Нясвіж"	6 месяцаў	68400 руб.
4	Нацыянальны гісторычны музей Беларусі	6 месяцаў	68400 руб.
5	Нараўлянская ЦРБ	6 месяцаў	68400 руб.
6	Бібліятэка УА МДЛУ (г. Менск)	6 месяцаў	68400 руб.
7	Цэнтральная раённая бібліятэка г. Маларыта	6 месяцаў	68400 руб.
8	Цэнтральная раённая бібліятэка г. Меціслаў	6 месяцаў	68400 руб.
9	Гімназія № 9 г. Менска	6 месяцаў	68400 руб.
10	СШ № 190 г. Менска	6 месяцаў	68400 руб.
11	Кармянская раённая бібліятэка	6 месяцаў	68400 руб.
12	СШ № 68 г. Менска	6 месяцаў	68400 руб.
13	СШ № 60 г. Менска	6 месяцаў	68400 руб.
14	Меціслаўскі гісторычна-археалагічны музей	6 месяцаў	68400 руб.
15	Гімназія № 4 г. Менска	6 месяцаў	68400 руб.
16	Гімназія № 23 г. Менска	6 месяцаў	68400 руб.
17	Гімназія № 14 г. Менска	6 месяцаў	68400 руб.
18	Петрыкаўскі раённы краязнаўчы музей	6 месяцаў	68400 руб.
19	Чэрыкаўская ЦБС	6 месяцаў	68400 руб.
20	Клічаўскі раённы краязнаўчы музей	6 месяцаў	68400 руб.
21	Добрушская ЦРБ	6 месяцаў	68400 руб.
22	Ганцавіцкі краязнаўчы музей	6 месяцаў	68400 руб.
23	Калінкавіцкі краязнаўчы музей	6 месяцаў	68400 руб.
24	Ельскі краязнаўчы музей	6 месяцаў	68400 руб.
25	Стайбцоўская ЦРБ	6 месяцаў	68400 руб.
26	Клічаўская ЦРБ	6 месяцаў	68400 руб.
27	Любанская ЦРБ	6 месяцаў	68400 руб.
28	СШ № 14 г. Баранавічы	6 месяцаў	68400 руб.

Агульная сума падпісі: 3751800 руб.
З іх 3750000 - сродкі ФПБ, а - 1800 сродкі ТБМ.
Старшыня ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"

Алег Трусаў.

Белпошта выпусціла мастакі канверт да 175 - х
угодкаў з дня нараджэння Элізы Ажэшкі

Эліза Ажэшка (06.06.1841, маёнтак Мількаўшчына, Гарадзенскі р-н - 18.05.1910) - пісьменніца, грамадскі дзеяч. Раманы, аповесці, апавяданні, навэллы пісьменніцы, якую двойчы намінавалі на Нобелеўскую прэмію, перакладзены на 20 моў свету. Э. Ажэшка з'яўляецца ганаровай грамадзянкай г. Гародні, яе імя носіць вуліца, дзе яна жыла. Сёння ў доме пісьменніцы знаходзіцца інфармацыйна-адукацыйны цэнтр.

Навіны Германіі

“Адносіны Беларусі і Еўразвязу адчувальна палепшыліся”

Надзвычайны і паўнамоцны амбасадар Нямеччны ў Беларусі Петар Дэтмар адзначыў, што адносіны Беларусі і Еўрапейскага звязу адчувальна палепшыліся, перадае БЕЛТА.

- Найболыш відавочнай праявай гэтага стала скасаванне санкцыяў ЕЗ у дачыненні да Беларусі ў лютым гэтага года. Менавіта Германія больш за іншыя краіны выступала за скасаванне санкцыяў, - адзначае амбасадар. - Можна канстатата-

ваць, што нават праблемныя тэмы могуць зноў адкрыта абмяркоўвацца. Гэта можа стаць начаткам шляху, які дасыц нам магчымасць актыўна рэалізоўваць шырокі патэнцыял двухбаковых адносінаў. Гэта запатрабуе часу, цярпіцасці і даверу да партнёраў.

Германія - адзін з найвялікшых донараў Беларусі сярод краін Еўразвязу. З 2006 па 2012 год яна выдзяліла нашай краіне 129,17 мільёна

Радыё Свабода.

даляраў ЗША. Гэта амаль чвэрць агульнай сумы донарскай дапамогі ад краін ЕЗ за гэты перыяд. 2/3 нямецкай дапамогі накіроўваюцца на адукцыю. Пераважна гэта расходы на навучанне беларускіх студэнтаў ва ўніверсітэтах Германіі. Сродкі, выдаткованыя на развіццё гэтага кірунку, фактычна застаюцца ў Германіі.

Як адзначае Андрэй Ягораў, кіраўнік Цэнтра єўрапейскай трансфармацыі, які двойчы праводзіў даследаванне ролі і месца грамадзянскай супольнасці Беларусі ў сістэме донарскай дапамогі ЕЗ для Беларусі, для нямецкай дапамогі харктэрна супрацоўніцтва з уладамі Беларусі. І ў выпадку, калі дапамога выдзяляецца праз канал "НДА і грамадзянская супольнасць", то гэта зусім не значыць, што сродкі накіраваныя на развіццё грамадзянскай супольнасці Беларусі.

Радыё Свабода.

Круглы стол у Магілёве

На пачатку двухтысячных гадоў у Магілёве былі зачынены апошнія беларускія класы. Мая стрычычная сястра да 6 класа навучалася ў беларускім класе СШ № 42, але потым без абмеркавання з бачыкамі гэты клас перавялі на рускую мову навучання. Пры гэтым перавялі не з першага верасня, бо супраць паўсталі бачыкі вучніў, а з новага года. Вось такім метадамі ў нашым горадзе Магілёве была знішчана нацыянальная беларуская адукцыя.

Ужо шэсць год у нас па-беларуску навучаецца толькі адна вучаніца - гэта Ялінка Салаўёва. І ў верасні мінулага года пасля звароту Міхася Булавацкага да намесніка старшыні аблвыканкама Валерія Малашкі ў Магілёве, нарэшце, быў праведзены круглы стол па проблемах нацыянальнай адукцыі ў Магілёве. Мерапрыемства прайшло на базе СШ № 1 досыць канструктыўна: былі абмеркаваныя шляхі вырашэння дадзенай сітуацыі ў сферы нацыянальнай адукцыі і прызначаны тэрмін наступнага круглага стала. Вырашылі, што варта сабрацца ў наступны раз напрыканцы зімы, у студзені-лютым, калі бачыкі першаклашак вырашыць, у якую школу аддаваць сваіх дзяцей.

Але прайшоў студзень, люты, сакавік, актыўны ТБМ нагадвалі чыноўнікамі пра дамову аб правядзенні мерапрыемства, але чыноўнікі ад адук-

цыі рабілі ўсё, каб зачыніць час і пахаваць праблему ў сваіх кабінетах і бюрократычнай валаціце.

18 траўня 2016 г. мне прыйшлося пайсці на прыём да Малашкі Валерія Анатолевіча і нагадаць яму пра леташнія абязцінні нашых чыноўнікаў. І толькі тады была аператыўна вызначана дата правядзення чарговага круглага стала.

26 траўня адбыўся другі круглы стол. Мерапрыемства пачалося з дакладу чыноўніцы ГарАНА Кандраццеў Т.І. Даклад быў зроблены у стылі справаздачы савецкіх часоў, пра тое, як нашыя чыноўнікі ў адукцыі шмат робяць для папулярызацыі нацыянальной культуры і адукцыі. Падобныя даклады прагучалі і ад іншых чыноўнікаў.

Затым, нарэшце, перашлі да абмеркавання задач, якія неабходна вырашыць для таго, каб у Магілёве паўсталі паўнавартасныя беларускія класы. Было адзначана, што чыноўнікі ў нас вельмі шмат, але ніводнага пытання ў адукцыі аператыўна і кампетэнтна вырашыць немагчыма. Была звернута ўвага на тое, што ў Магілёве вельмі мала надаеща ўвагі папулярызацыі нацыянальнай культуры і беларускай мовы. Мала праводзіцца презентаций і сустэрэа пізаніяў з нацыянальнымі дзеячамі, а калі яны ладзяцца, то зачастую ў нязручны час. На слабым узроўні ідзе выкладанне беларускай

мовы ў дзіцячых садках, і таму дзеці прыходзяць у школу непадрыхтаваныя - для іх беларуская мова гучыць як замежная.

Было вырашана, што ў нашым горадзе з першага верасня 2016 года адкрытоца два першыя беларускія класы на базе СШ № 1 і СШ № 34. На сёняшні дзень ёсьць пакуль што толькі адна заява. Штосьці было зроблена чыноўнікамі для рэкламы класаў: з'явіліся артыкулы ў газетах, на сайтах, аўвесткі ў школах і садках. Але тыя аўвесткі, якія падрыхтавала ТБМ, чамусыці забракавалі і сказаці далей іх узгадніць і дапрацоўваць з чыноўнікамі адукцыі. Зробленага, відавочна, вельмі мала і недастаткова. Час яшчэ ёсьць для працы, але складваеща ўражанне, што ў магілёўскіх чыноўнікаў ад адукцыі зусім няма жадання займацца дадзеным пытаннем.

Трэба больш актыўна і самім свядомым беларусам, сябрам грамадскіх арганізацый і партый даплачаша да папулярызацыі беларускіх класаў, аддаваць у іх сваіх дзяцей і ўнукаў. А многія выбралі вельмі зручную пазіцыю: з боку назіраюць, толькі крываюць дзяржавных чыноўнікаў і грамадскіх арганізацый. Такім метадамі мы ніколі нічога не дасягнём. Так што летам для магілёўскага ТБМ будзе гарачая і пленнаяара.

Чэрвень 2016 г.
Алег Дзяячкоў,
Магілёў.

Беларускі гурток - Траецкае прадмесце

Кожны цацвер магілёўскае ТБМ імя Ф. Скарыны ладзіць беларускі гурток. Тэмы абіраюцца розныя. І вядуць гурток кожны раз розныя людзі. Паколькі зараз лета і ўсталявалася ўзялія пары, то ў гэты раз мы вырашылі нашае мерапрыемства правесці не ў афісе, а на свежым паветры.

Зімой гэтага года пра рэканструкцыю старога мааста працягівалі падмуркі старажытнай Траецкай царквы. Вось і вырашылі тэмай чарговага гуртка абраць Траецкае прадмесце. Запрасілі распавесці пра цікавосткі гэтага кутка нашага Магілёва вядомага гісторыка і краязнаўца Міхася Шымуценуса. Спадар

Міхась змястоўна распавёў пра першыя цэрквы і касцёл на Задняпроўі, асаблівасці ўзнікнення Траецкай царквы. Паколькі гісторык працуе і з архіўнымі матэрыяламі, то слухаць такога апавядальніка было надзвычай цікава. Не абышлося, відома, і без спрэчак, паколькі сабраліся на гуртак іншыя адмыслоўцы краязнаўчага руху Магілёва. Наведала гуртак жанчына, якая нарадзілася ў гэтым прадмесці. Спадарыня Людміла распавяяла пра старыя будынкі, старыя вулічкі і першыя драўляныя мост працягівалі праз раку. Да гэтага часу існуюць шматлікія пытанні па лакалізацыі старажытных храмаў, у тым ліку і Траецкай

царквы; калі была зруйнаваная царква; дзе і калі існавалі прапаведы і паромы цераз Дняпро; дзе знаходзіўся каталіцкі касцёл; што адлюстравана на старажытных гравюрах і мапах нашага горада?

Ва ўсіх гэтих пытаннях мы паспрабавалі разабрацца, як кажуць, з выхадам на мяспавасць. Каля 20 магілёўцаў яшчэ крыху даведаліся пра свой родны горад на Дняпры. Наступныя беларускія гурткі магілёўцы і надалей пры спрыяльным надвор'і плануюць праводзіць на свежым паветры ў розных адметных кутках нашага старажытнага горада.

24 чэрвень 2016 г.
Алег Дзяячкоў.

АБ'ЯВА

У ліпені сядзіба ТБМ працуе па серадах і чацвяргах
з 17:00 да 19:30,
па пятніцах -
з 17:00 да 20:00.

АБ'ЯВА

Кніжная выставка працуе толькі па серадах і чацвяргах з 17:00 да 19:30. З суботы па аўторак - выходныя.

Аб чым пяе азан у Наваградку

Да 220-годдзя Наваградской мячэци

(Заканчэнне. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Спадзяўмся, што Адаму Міцкевічу таксама было вядома аб перакладзе. А ў снежні 1826 г. ён пісаў з Москвы ў Казань Юзафу Кавалеўскому: "Цікавіць мяне парабязнасці пра твой татарскі слоўнік. Ці вядомы табе стары татарска-рускі слоўнік, здаецца, у Казані выдацены, які я тут бачыў? Граматыку (арабскай мовы. - Р.А.) Сасі можаши трывмаць, колькі табе трэба; хаяц яна не мая, але я здолею апраўдацца перад яе гаспадаром. Можа, прышлю яшчэ які ўсходні падарунак...". Калі ў 1855 г. Міцкевіч апынуўся ў Турцы, ён спрабаваў вывучаць арабскую мову. Аўтограф (копія) з практикаваннямі ў арабскай каліграфіі ёсць у музеі Адама Міцкевіча ў Наваградку.

У Турцы Міцкевіч стварыў Польскі легіён для барап'бы з царскай Расіяй. Зусім верагодна, што заўважную ролю ў стварэнні Саюза крыжка і паўмесяца ў Польскім легіёне ў Турцы мелі татары, у тым ліку выхадцы з Наваградчыны. Узаемаадносіны паміж краінамі вымушалі татараў, якія знаходзіліся на службе ў расійскай арміі, выступаць на процілегальным Турцы баку. Існуе нават паданне пра татарына з маёнтка Харавічы пад Наваградкам Яна Мурзіча, які ўдзельнічаў ў вайне на баку расійскай арміі. У паданні расказваецца, што "пасля сканчэння руска-турэцкай вайны 1877-1878 гг. згаданы вайсковец, узяў у маёнтак некалькі палонных юнакоў, якія перакладалі на турэцкую мову тэксты мусульманскіх духоўных кніг, напісаных па-арабску"¹⁹. У Турцы ведалі арабскую мову, а

мясцовыя татары, якія мелі адпаведную адукацию, ведалі турэцкую мову, наведвалі Турцыю. У даваенны час у Наваградскую мячэць прыязджала дэлегацыя з Турцы²⁰.

Узаемаадносіны з мясцовымі жыхарамі

"Паводзіны насельнікаў горада, хрысціян і татараў, узорнія; узаемаадносіны ічышчыя, простира, амаль вясковыя; бура пачуццяў, якая стрымліваеца рэлігіяй і славянскай лагоднасцю; прастата, ветлівасць, гасціннасць - усё гэта ўяўляеца вельмі сімпатичным" - так пазначыў у згаданых вышэй запісках Вінцэс Каратынскі.

Агульнае пражыванне, актыўны ўдзел татараў у абароне інтэрсаў краіны дазволіў старэйшаму брату Адаму Міцкевічу Францішку запісаць у сваім дзённіку: "Тэты народ незвычайна патрыятычны. Ён вядомы сваёй сардэчнасцю, кожны з іх нічым не здрадзіць веры. Не было выпадку, каб за злачынства, крадзёжкі судзіл татарына... акуратныя, працавітыя, смелыя, спрытныя, яны непахісна верныя свайму слову і рашэнню"²¹.

У Наваградку ў 1930-я г. у час выбараў у мясцовыя органы ўлады былі створаны блокі прадстаўнікі розных нацыянальнасцяў і канфесій - так габрэі стварылі свой блок, палякі разам з татарамі стварылі адзіны каталіцка-мусульманскі блок. Дэлегацыя, што прыехала ў Наваградак начаце з Ігнацыем Масціцкім, наведвала мячэць.

11 ліпеня 1997 г. адбылося адкрыцце адэркантруяванай мячэці. Ва ўрачыстасці прынялі ўдзел прадстаўнікі

Талерантнасць (ад лап. цярпненне) - шчырая цярпімасць, арыентаваная на паважлівае ўспрыняцце іншай этнічнай ці рэлігійнай асаблівасці, іншых культур, звычаяў і ладу жыцця. Талерантнасць можа быць звязанай з высілкамі, якія патрабуюць пераадolenня ці пазбаўлення непрынятніц, нецярпімасці да іншага, непадобнага. Лагоднасць талерантнай асобы выяўляеца ў імкненні да мірнага сусідавання і паразумення з іншым чалавекам ці групай людзей.

гарадскіх структур, Камітэта па спраўах нацыянальных меншасцяў, хрысціянскія святары з Наваградка, мусульманскіе духавенствы, прадстаўнікі дыпламатычнага корпуса, прыехалі татараў з іншых месцаў Беларусі і замежжа - Украіны (Крыма), Літвы, Польшчы. Адкрыццё прымеркаў да святкавання 600-годдзя пражывання татараў на землях Беларусі, Літвы і Польшчы. На цяперашні час у храме побывала шмат наведвальнікаў, у тым ліку даследчыкаў, журналістаў, кінематографістаў, туристаў.

Музейная экспазіцыя

Адрэнкантруяваная мячэць, як і ранейшая, мае прыбудову з асобным уваходам і невялікім пакоямі, дзе адбываюцца заняткі нядзельнай школкі, агульныя сходы. Ёсць намер аформіць тут музейную экспазіцыю, таму мясцовыя татары пачынаюць збиральця экспанаты для экспазіцыі і здымкі для фотаальбома, прысвечанага гісторыі татарскай грамады Наваградчыны.

Першыя экспанаты з'яўліліся ў 2010 годзе да 600-год-

Наваградская мячэць. 2015 год. Фота Алена Паўлоўская.

дзя Грунвальдской бітвы - гэта гістарычны зборнік, а таксама фотафрагмент карціны Эдуарда Рымаровіча "Грунвальдскай бітве прысвячаеща". На карціне мастак змясціў і такое выслоўе "Толькі ў таго, хто памятае сваю гісторыю, ёсць будучыня". Гэта важна беларускім татарам: ведаць гісторыю свайго мужнага і годнага народу.

Заслугоўваюць вялікай павагі татараў тыя, хто прысвячаў свае даследаванні культурнай спадчыне татараў. Прафесар Антон Восілавіч Мухлінскі нарадзіўся ў сям'і дробнага шляхціца 20 кастрычніка 1808 г. у маёнтку Саснова на Наваградчыне, ён першым пачаў сур'ёзна вывучацца Кітабы. 9 чэрвеня была 135 гадавіна з дня нараджэння Івана Германа Луцкевіч (1881-1919) - аднаго з пачынальнікаў і ідэйных кіраўнікоў беларускага культурна-асветніцтва, грамадска-палітычнага руху на пачатку XX ст. Ён увёў у наукоўы ўжытак пісаны арабскай графікай помнік старабеларускай літаратуры XVI ст. - "Аль-Кітаб", які знайшоў шчаслівым выпадкам перад заняццем Вільні немцамі ў 1915 г. у ваколіцы Сорак Татараў у мулы Сцяпана Палтаракевіча. І. Луцкевіч апісаў кнігу і захоўваў у заснаваным им у Вільні музеі беларускіх старажытнасцей. Цудоўны прамоўца, з сваёй поўнае спраў, але кароткае жыццё ён амаль не пакінуў друкаванай спадчыны за выключэннем артыкула "Ай-Кітаб-Кітеп", што набыў шырокую вядомасць²². Гісторыі мячэці ў Лоўчыцах і Наваградку былі прысвечаны даследаванні Ляйона Наймана Крычынскага (1934).

Аб кім гучыць азан у Наваградку

Існуе ў татараў Беларусі, Літвы і Польшчы звычай узгадваць блізкіх людзей, якіх з намі ўжо німа: маліца за спачын душы асобнага чалавека, а таксама за "усіх кроўных", "за бясплодных душы", "за ўсе мізары".

У татарскіх сем'ях Бай-

рашэўскіх, Радкевічай, Сафарэвічай, Шагідзевічай, Шчансновічай з болем узгадваюць ахвяраў рэпрэсій 1930-1950 гг. Магчыма, некалі будзе прачытана агульная малітва ў памяць аб тых, жыцці каго скалечыла сістэма.

У травеніцкія дні гучыць малітва ў памяць аб загінульых і пакалечаных у гады Другой сусветнай вайны. Хоць кніга "Памяць" не ў поўнай меры змяшчанае іх імёны, але яны ў памяці сем'яў Абрамовічай, Александровічай, Асановічай, Багдановічай, Бекіравых, Вясноўскіх, Курмановичай, Палтарыцкіх, Радкевічай, Сафарэвічай, Смольскіх, Шабановічай, Шагідзевічай, Эльяшэвічай, Якубоўскіх...

Вайна забрала жыцці прадстаўнікі татарскай падарожніці, якія падавалі на ўзгорак народнікі і падарожнікі. Два з іх - бацька і сын - Мацей і Аляксандр Радкевічы. Мой прадзед Мацей Радкевіч летам 1944 г. быў узяты "ў азбоз" разам з яшчэ пяццю татарамі з вуліцы Спартавай. Самастойна мужчыны на запрэжаных у вазы конях рухалі да чыгуначнай станцыі Баранавічы, калі трапілі пад авіяцыйную бомбу. Усе загінулі акрамя майго дзеда Сулеймана Александровіча - шчаслівым выпадкам яму было вызначана застасцца ў жывых. Магчыма, каб нарадзіліся апошняя пасляваенная дачка Мяр'ема, і каб дзед змог пабачыць двух сваіх першых унучак Анюту (Анну) і Рузьку (Разалію). Мой дзед памёр у канцы 1956 г., калі мне было пайтода, але, веру, праз цеплыню сваіх рук, ён перадаў мне свой запавет.

Аляксандар-Алёша Радкевіч (1909 г. нар.), сын Мацея Радкевіча і родны брат маёй бабулі Халімы загінуў напачатку Першай сусветнай вайны ў баях на тэрыторыі Польшчы, пакінуўшы жонку і сынка Сцёпачку. Мая бабуля Халіма свайму народжанаму сярод вайны сыну дала імя ў гонар брата, Алёшамі названыя і два ўнукі бабулі. У апошнія дні вайны 28 сакавіка 1945 г. у баях за вызваленне Чэхаславакіі загінуў унук Мацея і сын Якуба - радавы 29-га гвар-

дзейскага кавалерыйскага палка дванаццаціццатага Мадэві Якаўлевіч Радкевіч. Яны загінулі ў адзін дзень у баі за вызваленне Чэхаславакіі разам з наваградчанінам Асановічам Бекірам Аляксандровічам (1925 г. нар.). А праз некалькі дзён 4 красавікі ў Чэхаславакіі загінуў ўшчэ адзін зямляк і аднапалчанін Багдановіч Іван Мацвеевіч (1921 г. нар.).

Прадстаўнікі роду Александровічай напрыканцы чэрвеня ўзгадваюць, што жыў на свеце татары Адам, сын Сулеймана Александровіча і Халімы з Радкевічай. Гэта мой дзедага тата, якім я ганаруся і кажу даццы, якія не бачылі дзеда, што герб роду Александровічай "у полі чырвоным дзве, у слуп вастрыямі складзеныя, мячы срэбранныя з рукаяцімі залатымі, а на іх дзве скрыжаваныя срэбнныя косы канцамі дагары" - гэта пра яго. Нашчадак смелых воінў стаў земляром. З 54 адпушчаных гадоў жыцця (нар. 28 чэрвеня 1928 г.) роўна чатыры дзесяткі працаўаў толькі на адным месцы - млынкамбінаце, прайшоў шлях ад рознарабочага да начальніка мукамольнага цеха. Так і памятаю яго прыцяршаныя мукой касцюм і не паспейшыя пасівец валасы. Ён быў магутны і адметны, адказна апекаваў сваю сям'ю, любіў жыццё і братоў нашых меншых: асабліва галубоў і коней, як і належыць нашчадку залата-ардынскіх воінў.

Усе мы разам - татары і беларусы - не можам не ўзгадваць "татарскага беларуса" Сцяпана Хусейнавіча Александровіча (1921 - 1986), які выкладаў у наваградской беларускай школе²³. Мелі саме не пасрэднае дачыненне да аднаўлення Наваградскай і Лоўчыцкай мячэці ардажэнцы татарскага руху Якуб Адамавіч Якубоўскі (1932 - 1998) і Ібрагім Барысавіч Канапацкі (1949 - 2005), ім мы кажам: "Дзядзуй, што былі пасланыя нам Алагам! Вы і сёння разам з намі, Вы - незаменнымі!". У памяць аб гэтых вялікіх людзях таксама гучыць азан у Наваградку...

Разалія Александровіч.

Прывітанне Прэзідэнту Ігнацыю Масціцкаму ад наваградскіх татараў. 1929 год.

¹⁹ Лакотка, А.І. Бераг вандравання, ці адкуль у Беларусі мячэці. Мінск: Навука і тэхніка, 1994, с. 33.

²⁰ Традыцыя ўзаемаадносін татараў з Турцыяй аднавілася ў незалежнай Беларусі. Пасол Турцы Шуле Сойсалу час візіту ў Наваградак таксама наведала мячэць. Пры падтрымцы турэцкага пасольства была арганізавана ў Стамбуле фотавыставка работ наваградчанкі Таццяны Царук, прысвечаная родным мясцінам Адама Міцкевіча.

²¹ Гайдба, М.П. Сэрцу мілай айчына: Вобраз радзімы ў жыцці і творчасці Адама Міцкевіча. - Баранавічы: БелАНіГал, 2008. - 112 с.

²² Луцкевіч, І. Ай-Кітаб // Беларускія жыццё. - 1920. - № 6 ад 11 сакавіка. Перадрукаваны ў часопісах: Спадчына. - 1992 - № 3; Скарніч. Вып. 2; Байрам. - 1992 - № 2. С. 73.

²³ Яго вучнямі і паслядоўнікамі былі скрынізанаўца Вячаслаў Чамярыцкі і аўтар буквара Анатоль Клышка. 15 снежня спаўніеца 95 гадоў з дня нараджэння С.Х. Александровіча.

(Працяг. Пач. у папяр. нумарах.)

* * *

Запаветы Скарыны і Бурачка
Іх бацькі і дзяды адмаўлялі,
А самі яны адмаўляюць сёння сябе.

* * *

Іх слова ад губашлёства - пустыя,
І слёзы ад алкаголю - таксама.
Дамовы іх - подлыя змовы.

* * *

Дурышча!
Яна сябе за польку выдае,
Каб мец сярод такіх дурышчаў
Праз пшэканне якуюсь перавагу.

* * *

А эта расіянку з сябе строіць;
А рот расяняко забіты
Непапраўна.

* * *

Здраджаць Айчыне -
У іх не толькі прыбытак,
А і вясёлая забаўка.

* * *

Цяпер не імкнуща выйсці
У людзі,
А ўжо калі выйсці -
дык у мярзотнікі.

* * *

Іх сэрцы, як сэрцы зайца,
лісы, вайка,
Трымцяць, хітруюць, хапаюць,
А Айчыны для іх няма.

* * *

Ордэны і медалі тутэйшыя
Драгметалаў не вартыя,
А гроши - шпалераў танных.

* * *

Куды шчэ болей многім тут ісці,
Як не ў краму
Па "чарніла"?!.

* * *

А ці не занадта многа
бульбы мы ядзім?!.
Таму і пераважна
шлях бульбяны наш -
З зямлі ў зямлю.

* * *

А хто бацца перамен,
Той бессэнсоўна
Топчачца на месцы.

* * *

А хто сапраўдны
незалежнасці не мае,
Той ўсцяж услых чаўпе
Пра ўяўны свой сувернітэт.

* * *

Няўжо не абудзяцца
І не адкінуць поўную бруду жытку,
У якой затаптаны святыні іх?!

* * *

Тут толькі плоць, а духу няма,
А неба бярэ толькі
З Духам.

* * *

Тутэйшым быць...
Крый Божа і Купала,
Быць тутаком - двайная ганьба;
Быць Беларусам - гэта годна!

IV. Ганьба чужым і сваім

"...чужаніцы,
Цёмных дарог махляры."
(Якуб Колас.)

"За плячыма ганьба,
а перад вачыма пустечча."
(Кузьма Чорны.)

* * *

Быць у складзе кагосці, чагосці -

Законы неба не адмяняюцца (Нябесная Беларусь)

ПАЭМА-ЭС

Парафыгму такую
Вызначаюць чужынцы
і здрайцы былой Літве.

* * *
Варагавалі і варагаўцы
суседзі з-за нас,
Каб мы донарамі ім
І надалей былі.

* * *
Адны з Масквы па-руску
любяць Беларусь,
У другіх - з Варшавы
польская любоў,
Тутэйшы ж імі
ўспрымаеца халопам.

* * *
"За нашу і вашу свабоду!" -
Даўно гэта ўжо зразумела...
А за нашу свабоду калі?!

* * *
Разбэшчаныя тлустыя "браты"
А ці то з Захаду, а ці з Усходу
Не раз ператваралі нашу
Бацькаўшчыну ў пустэльню.

* * *
Нібы ледавік той, а то і горайд
Суседзі з Захаду і Усходу
Прасавалі заўжды наша народ.

* * *
Так, як Захад, так і Усход
Заўжды прывучыць
беларусаў імкнуліся
Гаварыць пра нібіта
прыемнае з імі спасмества.

* * *
Яны знішчалі наш народ
яшчэ і таму,
Што ён дабрэйши
ў сваёй прыродзе,
Чым яны.

* * *
Курапатаў, Бярозаў
Архітэктары, выкананцы
і паслядоўнікі...
Ганьба вам, праклён і адплата!!!

* * *
"Любіце ворагаў ваших", -
Так патаемна чытаеца
Лінія Сталіна.

* * *
Дразды-ы-ы-ы...
Сёння іх пад "хвастамі"
Айчына наша.

* * *
"Каб неяк выжыць,
На двух-на трох работах
завіхацца трэба", -
Бяспраўнаму ў мазгі ўцірае акупант.

* * *
Любяць панявольнікі-акунанты,
Каб паняволенія іх называлі:
"Нашы".

* * *
Прыгнечваць колькасна меншы -
Гэта не сіла,
Гэта паказчык зла і пачварства.

* * *
Але калі і меншасць колькасная
Імкніца згвалтіць шар зямны -
Гэта таксама і зло, і пачварства.

* * *
Не меншай небяспекай для свету

З'яўляюцца іх памагатыя -
З драднікі-паслугачы.

* * *
І ад немачы духоўнай таксама
Творыцца зло
І у нас, і ў Еўропе, і ўсюдна.

* * *
О колькі іх і ў нас, і ў свеце
Богарабранцаў, богансцяў,
Што на зямшар спакусы маюць!

* * *
Іх і паходка - сведчаннем аб тым,
Што ў свет яны прыйшлі,
Каб заграбаць.

* * *
Іх не хвалюе золата
зыходзячага сонца
Ім золата ў метале
Падавай.

* * *
Хто прагне хоць адзін народ
заваяваць,
Той, безумоўна, светам авалодаць
Прагу мае.

* * *
Да нас, пякельных-панявольных,
Еўропы стаўленне бывае горшым
Чымся "ласка" Азіі.

* * *
Суседзі вынішчалі нас яшчэ за тое,
Што не жадалі мы быць імі -
Самазакахана-фанабэрнымі
нахабнікамі.

* * *
Еўропа! Еўропа!
Былі мы табе шчытом ад манголаў,
Ты ж вынішчала індзейцаў
тым часам.

* * *
Культура! Культура!
Гэта не толькі книгі,
партытуры, пэндзлі...
І, вядома, не самахвальства.

* * *
Культура! Культ свята!
Гэта яшчэ, як ты на зямлі працуеш
І як да суседзяў ставішся.

* * *
Не забывайма, з нетраў якіх
Сюды напаўзлі
Наседкіны, Берманы і Цанавы!

* * *
Работа і рэлігія бальшавікоў
З прыматаў, з вылодкаў
"Герояў" гартаўала кожны дзень.

* * *
І забываць не трэба
Мясцовых іх паслугачоў -
Тутэйшых-тутакоў.

* * *
І тут, і ва ўсім свеце
Не так мангола паважалі,
Як яго баяліся.

* * *
Як і іншыя шкурнікі,
Крамнікі-лавачнікі таксама
На Беларусі свой капіталец робяць.

* * *
Хто ўласны дом не ўладкаваў,
Той дом чужы прыходзіць
Разбураць.

* * *
Апроч, як чужое дзяліць,
Акупанты не здольны
І не жадаюць нічога рабіць.

* * *
З Масквы - Курапаты,
З Варшавы - Бяроза,
І каментар тут ніякі не трэба.

* * *
Бязлітасны здзек,
канчаткове вынішчэнне -
Вось мэта ў наш адрес
"Культуры" суседзяў
з Усходу і з Захаду.

* * *
"Ты, патрыёт, - ты пятая калона", -
Усцяж так цвердзіц
Акупант- падонак.

* * *
Бойцеся землепрахадзімцаў
Ці то з Захаду, ці з Усходу...
Ад іх - акупацыя, гвалт і смерць.

* * *
Ездзіц на гоўчу
І пляваць беларусам у морду -
Мінүў нібыта для Варшавы
той час, але...

* * *
П'яніцы горкія,
Наравістныя тыпы...
О, як яны нявечылі Беларусь!

* * *
І тыя, што край свой
дзесяць спаганілі,
Лёгка знаходзяць прытулак
У большасці тутакоў.

* * *
Так, Герцан бачыў
Чынгізхана з тэлеграфам,
Галоўны чынгізід сягоння
З ядзернаю зброяй.

* * *
Ды хіба адно толькі там,
Але адтуль і сюды валакуцца,
Каб біць і дурыць беларуса.

* * *
Чарнэе, чарнэе Еўропа...
Хутка ляжа пад ногі
Прыбышоў чарнаскурых.

* * *
А гэта яшчэ - і адплата
За земляпрахадзімства
І не жаданне сябе абслугоўваць.

* * *
"Раскосыя, жадныя очі..."
І сёння Айчыне нашай
Няма ад іх паратунку.

* * *
Акупанты не толькі
зямлю забіраюць,
Яны і неба над ёй
Знішчыць імкнуща...

* * *
Апазыціянер!
Уладзе, якую ты ўчора стварыў,
Не кажы сёння "не", а рабі гэта "не".

* * *
А псеўдаапазыція -
уладзе падтанцоўшчыца -
На продажы шукае,
Што не раскладзена ў Айчыне,
не прададзена.

(Працяг у наст. нумары.)

Яўген Гучок

Суседзі ўзбагачалі сябе.

* * *

Саюз, змацаваны арканам,
Хамутом, бізуном,
І сканае ў гэтых скрэпах.

* * *

Не трэба людзей дурыць:
"Рускій мир" -
Гэта мангола-татарскае ачмурэнне.

* * *

Нібыта прайшоў той час,
Калі беларусаў зганяла Москва
У калгасы, але...

* * *

Беларусь, безумоўна, - балота ціхае,
Але пры саўдзеле яе
Можа пачацца вайна -
Сусветная, Трэцяя.

* * *

Па мерках многіх тутакоў
І акупанты - браты нашы
Родныя.

* * *

Хіба то парадак, хіба то гармонія,
Калі брат на брата
Чужынца вядзе?!

* * *

Замест таго, каб сваю цаглінку
У дом беларускі ўкладзі,
Тутакі адзін аднаго
ўкусіць імкнуща.

* * *

Што прыбыш-акунант,
Што тутак - запраданец -
Паміж імі - ніякай розніцы. Фу!..

* * *

Ганьба чужым і сваім
Прыгнітальнікам-хлебазабрannікам
Часоў і быльых, і сённяшніх!

* * *

А

Крыніца натхнення - роднае слова

"...Бійце ў сэрцы іх -
бійце мячамі,
Не давайце чужынцам біць!..."
М.Багдановіч, "Пагоня".

Адной са сваіх важнейшых задач Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны лічыць садзеянне развіццю творчага патэнцыялу сваіх сяброў - прыхільнікаў роднай мовы. Таму таварыства, нягледзячы на цяжкасці, дапамагае ім у правядзенні пазытычных сустрэч з вядомымі літаратарамі, паэтамі, аўтарамі-пачаткоўцамі. Пад час такіх вечарын з'яўляюцца не толькі цікавыя творы, але і ўзнікаючы выдаўецкі ідэі, знаходзяцца шляхі іх реалізацыі.

Сведчаннем гэтага творчага працэсу можна назваць выхад паэтычнага зборніка "Аднойчы вечарам", які быў здзеіснены па ініцыятыве паэта-сяброву Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны. Як адзначыў ў прадмове да гэтага выдання аўтар праекта Ігар Гучок, новы зборнік змяшчае верши паэтаў-рупіліўцаў беларускай мовы, якія прагучалі на сядзібе ТБМ на адной з вячэрніх красавіцкіх пазытычных сустрэч. Адсюль і назва кнігі "Аднойчы вечарам".

Своеасаблівымі ўводзінамі ў кантэкст зборніка можна назваць верши сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў Святланы Багданкевіч. Асноўная тэма яе - лёс роднай мовы. Але яна раскрываецца аўтарам без плачу па беларушчыне, без сумных алозій. У верши, прысвечаным У. Содалю ("Каб не ўмёрлі") С. Багданкевіч аддае даніну павагі і захапляеца подзвігамі такіх беларусаў:

Xто вы сёняня, яе

(Беларушчыны - А.М.) герой?
Непрыкметныя рыцары-воі
Што на кроплях яе збераглі.
Хай абраных не шмат. Іх вобмаль.
Ды сам дух яны, соль зямлі...

Святлана Багданкевіч чайна ўслухоўваеца ў мову горада і з радацю адзначае, што роднае слова, асабліва ў младзі, становіца прыкметай яго вяртання і ўмацаванія ("Беларусы ў горадзе!"), смясцца над выкрунтасамі свядомасці некаторых нашых сучаснікаў, якія адракаюцца ад сваіх моўных каранёў. Асабліва гэта камічна выглядае, калі такіх поглядаў трымайсцца некаторыя вяскоўцы ("Імператар").

Яшчэ адзін з аўтараў зборніка - паэт-тэбээмавец, стараста права-слайней суполкі Ефрасінні Полацкай Мікола Бакас. Мэта суполкі - адрадзіць ў краіне дзейнасць Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы. І гэтае імкненне вернікаў адлюстравана ў пэзіі Міколы Бакаса, які таксама бачыць у родным слове Боскую дапамогу нам, беларусам:

*Ад Слова стварылася наша жыццё,
А наша Айчына - ад роднага слова.
Няхай жса гучыць*

*яно гімнам вясновым
Магутнаму Богу, і маці з айцом.*

Сябар Саюза беларускіх пісьменнікаў Вера Буланд - шукае

натхненне ва ўспамінах пра дзяцінства ("Крый Божа"), калі жыла ў натуральным, родным моўным асяродку, калі кожнае слова мела мела сакральны сэнс:

*Нібы запавет пранясу я два слова,
Каб дзеци і ўнукі запомнілі их.
Крый Божа*

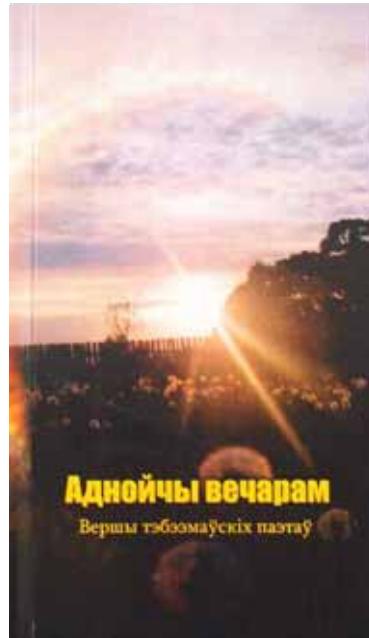
*не ведаць бабулінай мовы,
Крый Божа зрачыся вытокамі сваіх.*

Таму асноўны лейтматыў творчасці паэткі - адраджэнне Беларусі разам з мовай яе народа, якія стануть асновай дарабрыту яе грамадзян і росквіту краіны. Для гэтага трэба ўсвядоміць нашу мэту - адрадзіць беларускасць у сабе і адчучы сваю адказнасць за Беларусь як перад працкамі, так і перад нашчадкамі.

Такі ж лірчна-філафофскі разум харэктэрны і для творчасці паэткі Аляксандры Грыцкевіч з ліцвінскага шляхецкага роду герба "Харугва". Спадарыня Аляксандра з дзяцінства мела прагу да творчасці класікаў. І гэта паспрыяла нараджэнню цікаўнасці аўтара да перакладаў, у тым ліку твораў У. Шекспіра, М. Забалоцкага, Р. Шырмана, С. Ясеніна, Г. Ахматавай. Упэўнены, чытаем будзьць таксама цікавыя прысячэнне аўтаркі У. Каараткевічу, наследванне павучэнням Буды да першых паслядоўнікаў у садзе Газэляў ("Праўда пра боль"), арыгінальны экспкурс у гісторыю ўзнікнення рускай мовы ("Нататкі дылеганта")...

Адзін з самых актыўных аўтараў-сяброву ТБМ імя Ф. Скарыны Ігар Гучок прадставіў чытаем сваю новую паэму трохрадкоўку "Пакутнік-пілігрым", прысвечаны жыццёваму шляху вучонага-педагога, прафесара Ф.А. Бельскага. Паэме Я. Гучка папярэднічае "Слова да чытача" доктара філалагічных навук А. Бельскага, у якім мовазнаўца распавядае біяграфію вучонага, яго ролю ў айчыннай педагогічнай навуцы. Разглядаючы верши Я. Гучка, аўтар прадмовы адзначае інавацыйную форму паэмы трохрадкоўку, у якой працуе паэт, а таксама яго "...ёмістыя сацыяльна-філафофскія абавульненні адносна... ролі школы, настаўніка, адукацыі, культуры ў жыцці грамадства..."

Калі ў пачатку гэтых нататкаў мінаводзілася гаварыць пра то, што і шматлікія рускамоўныя беларусы выступаюць за вяртанне роднага слова ў грамадскае жыццё краіны, то мэу на ўвазе творчасць паэта, сябра культурна-асветнага клуба "Стадыяна" Іллі Копыла, творы якога працягнулося ў гэтым зборніку. Сваю пазіцыю сапраўднага беларуса спадар Ілля тлумачыць вершам "На перекрёстке", "Очнічтесь, беларусы!", "Мне 80 лет", "Путь к свободе" і іншымі творамі. Трэба адзначыць, што тэматыка пазытычных радкоў І. Копыла, яго разуменне патрыятызму наводзіць на думку, што аўтар гатовы да працэсу вершаскладання на роднай мове, і беларускія слова, якія ён часам "укручвае" ў сваі верши, сведчаць пра

гэту гатоўнасць.

Міхась Мазурэнка больш вядомы як аўтар гумарыстычных вершаў і баек, якія друкаваліся ў часопісе "Вожык". На старонках зборніка "Аднойчы вечарам" мы знаёмімся з пазытычнымі бокамі яго творчасці: верши "Афганская Хатынь", "Тут Курапаты" ўздымаюць пытанне, чаму ў адных умовах беларусы становяцца катамі, а ў іншых - ахвярамі? Адказ аўтар бачыць у тым, што нашым лёсам кіруе не Бог, а хцівая імперыя, у якім абліччы нам бы яе не навязвалі, ці то ў пастасці Расейскай, ці то - Савецкай.

Эмацыянальны выразнасцю адрозніваюцца верши Надзеі Сармант, якія з'яўлецца ветэранам нацыянальна-асветніцкага руху, ад часу стварэння ТБМ была яго актыўным сябрам. На старонках выдання прадстаўлены верши спадарыні Н. Сармант, у якіх аўтар імкненца перадаць вытокі сваёй любові да роднай зямлі і мовы яе народу ("Мова мая", "Да суачыннікаў") і, у той жа час, дзеліцца сваімі лірчымі перажываннямі, якія хваляюць і цяпяр хваляюць аўтарку ("Ты, моя маладосць", "Дарога да шчасця", "Не размінulіся").

Амаль ў гэтым жа рэчышчы працуе і іншая аўтарка - паэтка Ганна Хваль, верши якой прасякнуты лірэзмам і шырымі развагамі пра лёс краіны ("Беларусь, ты - Радзіма"). Адна з асаблівасцяў паэтычнай палітры спадарыні Ганны - паэтычны прысвячэнні ("Масею Сяднёву"), альбо творы, якія нагадваюць чытаем пра жыццёўкі падзвіг беларускіх патрыётаў ("Ларыса і Янка").

Пры ўсёй жанравай разнастайнасці зборніка вершаў паэта-сяброву ТБМ імя Ф. Скарыны (верши, прысвячэнні, наследванні, паэмы, песні), некаторыя творы з яго яшчэ захоўваюць рысы спрошчаных уяўленняў пра шляхі нацыянальнага Адраджэння ў XXI стагоддзі, але ўжо без заішліх песімістычных прадчуванняў, без пустых стогнаў пра тое, што "гіне мова"...

Анатоль Мяльгуй.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Аляксей Карпенка,
Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч,
Станіслав Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

**Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.**

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

№ 26 (1281) 29 ЧЭРВЕНЯ 2016 г.

29 ЧЭРВЕНЯ 2016 г.

наша
СЛОВА

Свечка растала

На 33-ім годзе жыцця ў выніку трагічнага збегу абставін загінуў паэт Ігар Канановіч, які нарадзіўся 22 ліпеня 1983 года ў Клецку. У 2000 годзе ён скончыў Застрэвецкую СШ Клецкага раёна.

У 2003 годзе паступіў на беларуское аддзяленне філалагічнага факультэта БДУ. Пасля заканчэння з 2008 года па 2013 год працаваў настаўнікам беларускай і рускай мовы у школах Клецкага раёна... Друкаўся ў часопісах "Дзеяслёў" і "Верасень", у газетах "ЛіМ", "Настаўніца" і "Газета", "Да новых перамог".

У 2015 годзе выдаў кнігу "Астэройд" у выдавецтве "Кніга-

збор", якая мела наклад 200 асобнікаў і хутка знікла з паліц. Вершы са зборніка зараз неяк па-іншаму чытаюцца:

Я - астэройд.

Незалежны, моцны рух.

Я - скамяленая энергія палёту.

І, гравітацыі чужой

парваўшы круг,

Ператвараюся

у свабоды вечнай ноты...

Трэба адзначыць, што паэт у стаўцы не прыжыўся, бо не меў добрай працы. Творца чытаў свае вершы на юбілейным мерапрыемстве Леаніда Галубовіча, якое адбылося ў галерэі "Ў".

Паэт загінуў так, як і гардзенскі паэт Юры Гумянюк, упаўшы з даху.

Свечка растала.

Агенчык дрыжжаў і слабеў.

Але раптам успыхнуў

з нядоўгую сілай -

нібы вярнуўся зазначыці,

як важна ў жыцці

гарэць шыра...

Спачуванне родным, блізкім і сябрам Ігара Канановіча.

Аляксей Шалаҳоўскі.

Малітва за Бацькаўшчыну

8 чэрвеня 2016 года адбылася імпрэза "Малітва за Бацькаўшчыну", якая была прысвечана презентацыі кнігі "Кузьма Чорны, Чалавек - гэта цэлы свет." (Менск, 2016), якая выйшла ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" ў серыі "Жыццё знакамітых людзей Беларусі". Наклад кнігі - 1500 асобнікаў. Укладальнік - Галіна Шаблінская. Кніга каштует 150 тысяч.

У юбілейным выданні, аўтам 500 старонак, сабраны ўспаміны, артыкулы, эсэ,

інтэрвю родных і бізкіх класіка беларускай літаратуры Кузьмы Чорнага, яго сяброву, пісьменніку, літаратуразнаўцу, дзеячу мастацтва. Усе разам яны ствараюць партрэт